

Mål C-49/23

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

1 februari 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Satversmes tiesa (Författningsdomstolen, Lettland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

31 januari 2023

Klagande vid Satversmes tiesa (författningsdomstolen):

AZ

IDream OÜ

Produktch Engineering AG

BBP

Polaris Consulting Ltd

Motpart:

Latvijas Republikas Saeima (Republiken Lettlands parlament)

Saken i det nationella målet

Prövning av huruvida artikel 631.3 i Kriminālprocesa likums (straffprocesslagen) är förenlig med artikel 92 första meningen i Latvijas Republikas Satversme (Republiken Lettlands författning).

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Med stöd av artikel 267 FEUF vill den nationella domstolen få klarhet i följande:

i) huruvida bestämmelsen om möjligheten att överklaga domstolsavgöranden i mål rörande egendom som erhållits på ett olagligt sätt, vilken är omtvistad i det

nationella målet, omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2014/42/EU och rambeslut 2005/212/RIF, ii) huruvida begreppet ”beslut om förverkande” omfattar såväl de domstolsavgöranden i vilka det fastställs att egendom har erhållits på ett olagligt sätt och det förordnas om förverkande av sådan egendom, som domstolsavgöranden genom vilka förfarandet avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt avslutas, iii) huruvida en lagstiftning som inte tillerkänner en rätt att överklaga beslut om förverkande för personer med anknytning till egendomen är förenlig med Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och direktiv 2014/42, och iv) för det fall att den omtvistade bestämmelsen ska anses vara oförenlig med unionsrätten, dess rättsverkningar kan bestå fram till den tidpunkt som den hänskjutande domstolen fastställer.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1.1. Omfattas nationell lagstiftning enligt vilken en nationell domstol får fatta beslut om förverkande av vinning av brott i ett separat förfarande rörande egendom som erhållits på ett olagligt sätt, vilket avskiljs från det straffrättsliga huvudförfarandet innan det slås fast att brott föreligger och innan en person har fällts till ansvar för brottet, där det även föreskrivs att förverkande ska ske på grundval av bevisning som härrör från det straffrättsliga förfarandet, av tillämpningsområdet för direktiv 2014/42, särskilt artikel 4, och för rambeslut 2005/212, särskilt artikel 2?

1.2. Om den första frågan ska besvaras jakande: Ska begreppet ”beslut om förverkande”, i den mening som avses i direktiv 2014/42, särskilt artikel 8.6 andra meningen i direktivet, anses omfatta inte bara domstolsavgöranden i vilka det fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och det förordnas om förverkande av denna egendom, utan även domstolsavgöranden genom vilka förfarandet avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt avslutas?

1.3. Om den andra frågan ska besvaras nekande: Är lagstiftning enligt vilken personer med anknytning till egendomen saknar rätt att överklaga beslut om förverkande förenlig med artikel 47 i stadgan och artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42?

1.4. Ska principen om unionsrättens företräde tolkas så, att den utgör hinder för att en medlemsstats författningsdomstol, när den prövar en talan om grundlagsstridighet avseende nationell lagstiftning som förklarats vara oförenlig med unionsrätten, fastställer att rättssäkerhetsprincipen är tillämplig och att rättsverkningarna av denna lagstiftning tillfälligt bibehålls fram till den tidpunkt som fastställs i denna domstols avgörande såsom tidpunkt då den omtvistade bestämmelsen upphör att ha rättsverkningar?

Anförda unionsbestämmelser

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan): artikel 47 första stycket och andra stycket första meningen.

Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (nedan kallat rambeslut 2005/212): skäl 10 och artiklarna 1, 2 och 4.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (nedan kallat direktiv 2014/42): skälen 9, 15, 22 och 38 samt artiklarna 1.1, 2.4, 3, 4 och 8.1 och 8.6.

Anförd rättspraxis

Domstolens yttrande 1/09 av den 8 mars 2011 (Utkast till avtal om domstolen för europeiska patent och gemenskapspatent), EU:C:2011:123, punkt 84.

Domstolens dom av den 19 mars 2020, AGRO IN 2001, C-234/18, EU:C:2020:221, punkterna 56 och 57.

Domstolens dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, punkterna 36, 37 och 41.

Domstolens dom av den 16 december 1976, Rewe-Zentralfinanz och Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, punkt 5.

Domstolens dom av den 14 september 2010, Akzo Nobel Chemicals och Akcros Chemicals/kommissionen, C-550/07 P, EU:C:2010:512, punkt 113.

Domstolens dom av den 12 februari 2015, Baczó och Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, punkt 42.

Domstolens dom av den 27 februari 2014, Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101 punkt 51.

Domstolens dom av den 5 december 2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, punkt 39.

Domstolens dom av den 14 januari 2021, AGRO Okrazhna prokuratura – Haskovo och Apelativna prokuratura – Plovdiv C-393/19, EU:C:2021:8, punkterna 47 och 48.

Domstolens dom av den 22 juni 2021, Latvijas Republikas Saeima (Prickning för överträdelse av trafikregler), C-439/19, EU:C:2021:504, punkterna 132 och 133.

Europadomstolens rättspraxis

Dom av stora avdelningen, 28 juni 2018, G.I.E.M. S.r.l. m.fl. mot Italien, mål nr 1828/06, punkterna 211, 223–225 och 233.

Dom av den 12 maj 2015, Gogitidze m.fl. mot Georgien, mål nr 36862/05, punkterna 102 och 103.

Anförda bestämmelser i internationell rätt

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna: artiklarna 6 och 7.

Anförda nationella bestämmelser

Latvijs Republikas Satversme (Republiken Lettlands författning): artikel 92 första stycket, i vilken det föreskrivs att var och en ska kunna göra sina rättigheter och berättigade intressen gällande vid en opartisk domstol.

Kriminālikums (strafflagen): artiklarna 70.¹⁰, 70.¹¹ och 70.¹³¹

Kriminālprocesa likums (Straffprocesslagen): artiklarna 380, 626 och 627.1, 627.2, 627.3, och 627.4, 628, 629.2 och 629.6, 630.1, 630.2 och 630.4 (punkt 4 i denna bestämmelse är i kraft sedan den 3 november 2022), 631.1, 631.3 och 631.4 (punkt 4 i denna bestämmelse gäller sedan den 3 november 2022).

I artikel 631.3 i straffprocesslagen (nedan kallad den omtvistade bestämmelsen) föreskrivs följande: ”Efter prövning av överklagandet eller klagomålet kan domstolen upphäva det avgörande som meddelats av rajona (pilsētas) tiesa [Förstainstansdomstolen i regionen (eller staden)] och meddela ett sådant beslut som avses i artikel 630 i denna lag. Det beslutet kan inte överklagas.”

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Den omtvistade bestämmelsen ingår i artikel 59 i avdelning 11 i Straffprocesslagen, som reglerar förfaranden som rör egendom som har erhållits på ett olagligt sätt. Där föreskrivs att för att kunna fatta beslut om egendomsfrågor som uppkommer under det inledande skedet av det straffrättsliga förfarandet och av processekonomiska skäl, får den som ansvarar för förfarandet urskilja bevisning som rör egendom som erhållits på ett olagligt sätt i brottmålet och inleda ett förfarande för att få fastställt att egendomen härrör från olaglig verksamhet. Den som ansvarar för förfarandet ska då överlämna bevisningen till förstainstansdomstolen, som ska avgöra om egendomen har erhållits på ett olagligt sätt. Om förstainstansdomstolen finner att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt, ska den fatta beslut om vad som ska hända med den, vilket innefattar

förverkande. Förstainstansdomstolens beslut kan överklagas till en regional domstol (apgabaltiesa). I den omtvistade bestämmelsen föreskrivs att den regionala domstolen kan upphäva avgörandet från förstainstansdomstolen och anta ett beslut om egendom som har erhållits på ett olagligt sätt som inte kan överklagas.

- 2 Till följd av de fem mål om författningsstridighet som klagandena väckt vid Satversmes tiesa (nedan kallad den hänskjutande domstolen), har frågan huruvida den omtvistade bestämmelsen är förenlig med artikel 92 första meningen i författningen väckts vid den domstolen. Klagandena i målet vid Satversmes tiesa anser att den omtvistade bestämmelsen inte är förenlig med artikel 92 första meningen i författningen, jämförd med artikel 47 i stadgan, artikel 8.1 och 8.6 i direktiv 2014/42 och artikel 4 i rambeslutet 2005/ 212.
- 3 Mot var och en av klagandena vid Satversmes tiesa har straffrättsliga förfaranden inletts avseende storskalig penningtvätt. Dessa förfaranden befinner sig fortfarande på utredningsstadiet. I dessa straffrättsliga förfaranden har fast egendom, medel eller finansiella resurser som tillhör dessa klagande beslagtogs. I vart och ett av dessa förfaranden fattade den person som var ansvarig för förfarandet beslut om att inleda ett förfarande gällande egendom som erhållits på ett olagligt sätt med avseende på den beslagtagna egendomen och att förse den domstol som handlägger målet med uppgifter om den egendom som erhållits på ett olagligt sätt.
- 4 Genom båda dessa beslut av Ekonomisko lietu tiesa (domstolen för ekonomiska mål) fastställdes, i fyra av dessa förfaranden, att egendomen inte hade erhållits på olagligt sätt och förfarandena avseende dessa tillgångar avslutades. Efter åklagarens ifrågasättande av dessa beslut fastslog Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēa Ija (Regionala domstolen i Riga, avdelningen för brottmål), i samtliga mål, att den fasta egendomen, penningmedlen och de finansiella tillgångarna hade erhållits på ett olagligt sätt och beslutade att de skulle förverkas.
- 5 I ett av dessa förfaranden konstaterade Ekonomisko lietu tiesa att en del av medlen hade erhållits på ett olagligt sätt och beslutade att de skulle förverkas och avslutade förfarandet vad gäller den andra delen. Rīgas apgabaltiesas Kriminālietu tiesas kolēl Ija konstaterade, efter att ha prövat det överklagande som ingetts av den som var ansvarig för förfarandet avseende den del av avgörandet av ovannämnda domstol genom vilken förfarandet avslutades, att medlen hade erhållits på ett olagligt sätt och beslutade att de skulle förverkas.
- 6 I ett av dessa förfaranden avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt hade således en del av egendomen redan förklarats utgöra vinning av brott och kunde förverkas genom ett avgörande av förstainstansdomstolen, medan den resterande delen förklarades utgöra vinning av brott vilken kunde förverkas genom ett beslut av den regionala domstolen. I de andra förfarandena fastställdes dock egendomen endast som vinning av brott och förverkades genom beslut av

den regionala domstolen. Enligt den omtvistade bestämmelsen kan de ovannämnda besluten av den regionala domstolen inte överklagas.

Parternas huvudargument

- 7 Klagandena vid Satversmes tiesa har gjort gällande att den omtvistade bestämmelsen hindrar dem från att överklaga den regionala domstolens avgöranden till högsta instans. De gör gällande att det därför inte är möjligt för dem att kontrollera om den regionala domstolen iakttog de processuella reglerna och tillämpade de materiella reglerna korrekt när den fattade besluten om förverkande av egendomen. Detta är särskilt relevant i de fall då domstolen i första instans avslutade förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt, och det uteslutande var den regionala domstolen som antog beslutet om att förklara att egendomen hade erhållits på ett olagligt sätt samt beslutade om förverkande av den.
- 8 Klagandena vid Satversmes tiesa anser att det även är möjligt att säkerställa att egendomsfrågor som uppkommer i straffrättsliga förfaranden avgörs inom skälig tid på andra sätt med iakttagande av processekonomin, exempelvis genom att föreskriva en högsta instans i förfaranden som rör egendom som erhållits på ett olagligt sätt och genom att fastställa tidsfrister för prövning av överklaganden, eller genom att begränsa den regionala domstolens behörighet och föreskriva att den kan fastställa beslutet i första instans eller upphäva det och återförvisa frågan huruvida tillgångarna erhållits på ett olagligt sätt till förstainstansdomstolen för ny prövning. Det kan enligt klagandena inte godtas att principen om processekonomi har företräde framför andra principer. Dessutom får en sådan princip inte på ett oproportionerligt sätt begränsa rätten till en rättvis rättegång.
- 9 Klagandena anser att enligt artikel 4.2 i direktiv 2014/42 är det direktivet tillämpligt på alla förfaranden som rör egendom som har erhållits på ett olagligt sätt och att ägarna till den egendomen har rätt till de garantier som föreskrivs i artikel 8 i direktivet. Den garanti som föreskrivs i artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42, vilken innebär att det finns en faktisk möjlighet att överklaga avgörandet om förverkande till domstol, ska anses vara ett obligatoriskt krav som ska säkerställas i de fall då egendomen förverkas. Särskilt eftersom egendomen hos klagandena vid Satversmes tiesa i huvudsak förklarades utgöra vinning av brott och förverkades genom beslut av den regionala domstolen, anser dessa klagande att de aktuella besluten ska betraktas som ”beslut om förverkande” i den mening som avses i direktiv 2014/42.
- 10 Klagandena i målet vid Satversmes tiesa har framhållit den omständigheten att förfarandet rörande egendom som har erhållits på ett olagligt sätt inte är av civilrättslig karaktär i Lettland utan inleds, på grundval av den samlade bevisningen i ett brottmål, innan det har slagits fast att brott har begåtts och någon fällts till ansvar för brottet. I Lettland är således ett förverkande knutet till att ett brott har begåtts, eftersom förfarandet rörande egendom som har erhållits på ett

olagligt sätt bygger på bevisning som hämtats från det straffrättsliga huvudförfarandet.

- 11 Den institution som antog de omtvistade bestämmelserna, det vill säga parlamentet, anser att de är förenliga med den första meningen i artikel 92 i författningen.
- 12 Eftersom förfarandet avseende egendom som förvärvats på ett olagligt sätt utgör ett undantag från hur egendomsfrågor behandlas i det straffrättsliga huvudförfarandet, kan ett sådant förfarande enligt parlamentet regleras av olika bestämmelser som syftar till att snabbt och effektivt uppnå syftet med förfarandet. Det system som föreskrivs i den omtvistade bestämmelsen är ett av medlen för att få till stånd en snabb och effektiv lösning av förmögenhetsfrågor. Frågan huruvida egendom har erhållits på ett olagligt sätt och kan bli föremål för förverkande kan nämligen prövas i två instanser, varvid var och en av dessa instanser ska pröva egendomens ursprung på ett oberoende sätt genom att bedöma de faktiska omständigheterna och de rättsliga frågor som ligger till grund för det aktuella målet.
- 13 Vidare följer det enligt parlamentet varken av artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna eller av artikel 92 första meningen i författningen att det föreligger en skyldighet att inleda ett förfarande i högsta instans avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt, och inte heller en skyldighet att säkerställa möjligheten att överklaga regionala domstolars avgöranden i vilka det fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och att den kan förverkas. Enligt parlamentet har staten ett utrymme för skönsmässig bedömning när det gäller att fastställa instanser och förfaranden för överklagande beroende på typ av ärende. Frågan om huruvida det i förfaranden som rör egendom som erhållits på olagligt sätt bör föreskrivas en högsta instans som är begränsad till att pröva frågor om korrekt tillämpning av materiella och processuella regler är således inte så mycket en rättsfråga som en lämplighetsfråga som ska avgöras av lagstiftaren.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 14 Enligt den hänskjutande domstolens rättspraxis ska unionsrätten, som syftar till att stärka demokratin, och EU-domstolens tolkning av den, beaktas när innehållet i nationella lagbestämmelser fastställs och tillämpas.
- 15 Den omtvistade bestämmelsen ingår i den lagstiftning som reglerar förfaranden som rör egendom som har erhållits på ett olagligt sätt. Av den hänskjutande domstolens rättspraxis följer att i förfaranden som rör egendom som har erhållits på ett olagligt sätt garanteras de personer som har anknytning till egendomen rätten till en rättvis rättegång, enligt artikel 92 första meningen i författningen. En rättvis rättegång omfattar särskilt två aspekter, nämligen en ”opartisk rättegång” i den meningen att ärendet ska prövas av ett oberoende rättsligt organ, och en ”rättvis prövning” i den meningen att ett lämpligt förfarande i enlighet med

rättsstatsprincipen följs inom ramen för vilket ärendet prövas. En rättvis rättegång såsom ett lämpligt rättsligt förfarande som är förenligt med en rättsstat inbegriper rätten att överklaga.

- 16 Den hänskjutande domstolen har slagit fast att artikel 92 första meningen i författningen inte innebär någon skyldighet för staten att föreskriva en rätt att överklaga domstolsavgöranden till högsta instans i alla kategorier av mål. Staten bör dock inrätta ett regelverk och ett förfarande för överklagande av rättsliga avgöranden som gör det möjligt för enskilda att effektivt skydda sina rättigheter och berättigade intressen. Staten har också en positiv skyldighet att säkerställa ett effektivt skydd för rättigheter i förfaranden som rör egendom som förvärvats på ett olagligt sätt, vilket inbegriper att enskilda medges rättssäkerhetsgarantier för att försvara äganderätten.
- 17 För att i det aktuella fallet avgöra om den aktuella bestämmelsen är förenlig med artikel 92 första meningen i författningen ska den nationella hänskjutande domstolen pröva om bestämmelsen garanterar en person med anknytning till egendomen en faktisk möjlighet att försvara sin rätt till egendom. Det är i synnerhet nödvändigt att bedöma huruvida lagstiftaren hade befogenhet att anta bestämmelser som inte föreskriver någon möjlighet att överklaga regionala domstolars beslut, även om de är de första beslut som meddelas i ett mål genom vilka det fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och kan förverkas. Mot bakgrund av att de omtvistade bestämmelserna ingår i en lagstiftning som reglerar förfaranden rörande förverkande av vinning av brott, är det vid denna prövning relevant att beakta artikel 47 i stadgan, direktiv 2014/42 och rambeslutet 2005/2012.
- 18 Den hänskjutande domstolen anser att de brott som är föremål för de straffrättsliga förfarandena, från vilka förfarandena rörande egendom som har erhållits på ett olagligt sätt har avskilts, ingår i de brott som avses i artikel 3 i direktiv 2014/42 och att de därför omfattas av direktivets materiella tillämpningsområde. Det straff som föreskrivs för dessa brott är dessutom ett frihetsberövande straff på mellan tre och tolv år.
- 19 EU-domstolen har slagit fast att direktiv 2014/42 och det rambeslut 2005/212 som det däri hänvisas till syftar till att ålägga medlemsstaterna att införa gemensamma minimiregler om förverkande av hjälpmedel och vinning som har samband med brott för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domstolsavgöranden om förverkande inom ramen för ett straffrättsligt förfarande. Direktiv 2014/42 reglerar således inte förverkande av hjälpmedel och vinning härrörande från olaglig verksamhet som beslutats av en domstol i en medlemsstat inom ramen för, eller efter, ett förfarande som inte avser fastställande av ett eller flera brott. Ett sådant förverkande omfattas nämligen inte av de minimiregler som fastställs i direktivet, i enlighet med artikel 1.1 i direktivet, och regleringen därav omfattas således av medlemsstaternas behörighet, som anges i skäl 22 i direktivet, att föreskriva mer omfattande befogenheter i sin nationella lagstiftning. Följaktligen ska den hänskjutande domstolen pröva huruvida direktiv 2014/42, och det rambeslut

2005/212 som det hänvisas till där, kan tillämpas på de bestämmelser om förfaranden rörande egendom som har erhållits på ett olagligt sätt som finns i kapitel 59 i straffprocesslagen.

- 20 I förevarande fall är den omtvistade bestämmelsen knuten till det förfarande som föreskrivs i kapitel 59 i straffprocesslagen, enligt vilket det genom domstolsbeslut fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt. Med andra ord fattas domstolens beslut inom ramen för ett separat förfarande avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt före domstolens slutliga avgörande i det straffrättsliga förfarandet. Det rör sig om ett separat och särskilt förfarande i vilket domstolen begränsar sig till att endast bedöma den fråga detta mål grundar sig på: förmögenhetsfrågan. I dessa förfaranden avgörs inte personens skuld, utan det beslutas om egendomens olagliga ursprung eller dess samband med ett brott, och förmögenhetsfrågor avgörs slutligt. Om ett förfarande avseende egendom som förvärvats på ett olagligt sätt ingår i det inledande skedet av det straffrättsliga förfarandet och domstolen, inom ramen för detta förfarande, konstaterar att egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt, prövar domstolen inte längre, inom ramen för huvudförfarandet, frågan om denna egendoms ursprung. I förfaranden som rör egendom som har erhållits på ett olagligt sätt bedöms inte personens skuld och dessa förfaranden grundar sig inte på en fällande dom.
- 21 Det innebär att direktiv 2014/42, liksom rambeslut 2005/212 som det hänvisas till, skulle kunna tolkas på så sätt att det inte är tillämpligt på bestämmelserna i kapitel 59 i straffprocesslagen, eftersom det, genom domstolsbeslutet, fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt innan det har konstaterats att ett brott har begåtts och en person har förklarats vara skyldig till detta brott.
- 22 Europadomstolen har prövat huruvida ett förverkande utan att det har meddelats en fällande dom motsvarar ett straff i den mening som avses i artikel 7 i europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och funnit att utgångspunkten för att göra en sådan bedömning är huruvida förverkandet sker efter ett avgörande genom vilket det slås fast att personen har gjort sig skyldig till ett brott. Denna bedömning påverkas emellertid även av andra faktorer, såsom förfarandets karaktär och syfte och förverkandets omfattning, liksom förfarandets beskaffenhet såsom det definieras i den nationella lagstiftningen och hur det kan tillämpas.
- 23 I enlighet med lettisk lagstiftning ska, i förfaranden som rör egendom som erhållits på ett olagligt sätt, den bevisning som ligger till grund för egendomens anknytning till brottet eller till egendomens brottsliga ursprung urskiljas i det brottmål som är föremål för en brottsutredning. Inom ramen för detta separata förfarande grundar sig emellertid slutsatserna om egendomens anknytning till brottet eller om egendomens brottsliga ursprung bland annat på uppgifter i handlingarna i det huvudsakliga brottmålet som rör fastställandet av brottet och genom vilket en person befinns ha gjort sig skyldig till detta brott.

- 24 I artikel 4.2 i direktiv 2014/42 föreskrivs att direktivet under vissa omständigheter även är tillämpligt i fall där det har påbörjats ett straffrättsligt förfarande rörande ett brott, men där det inte har meddelats någon fällande dom i det förfarandet. Det finns ingen rättspraxis från Europeiska unionens domstol om denna bestämmelse.
- 25 Utifrån denna bestämmelse, jämförd med artikel 2.4 i direktiv 2014/42, skulle slutsatsen kunna dras att även direktiv 2014/42 under vissa omständigheter är tillämpligt på förfaranden om förverkande av vinning av brott trots att det inte föreligger någon fällande dom. Dessutom skulle lydelsen av artikel 4.2 i direktiv 2014/42 bland annat kunna tolkas så att den redovisning av skäl för att kunna besluta om förverkande som finns där inte är uttömmande.
- 26 I målet vid den hänskjutande domstolen skulle följaktligen tolkningen av direktiv 2014/42 och av rambeslut 2005/212 kunna leda till olika slutsatser när det gäller frågan huruvida det särskilda förfarandet för förverkande omfattas av medlemsstaternas behörighet enligt skäl 22 i direktiv 2014/42 och huruvida dessa rättsakter därmed inte är tillämpliga i det förfarandet.
- 27 Även om EU-domstolen har tolkat artikel 4.1 i direktiv 2014/42 och artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 vid flera tillfällen, inbegripet i relation till nationell lagstiftning som föreskriver förverkande av vinning av brott utan ett fällande domstolsavgörande, har ingen av dessa rättsakter hittills tolkats med avseende på ett sådant förfarande, för förverkande av egendom som erhållits på ett olagligt sätt, som föreskrivs i den nationella rätten men som inte genomförs inom ramen för ett tvistemålsförfarande och som påbörjas på grundval av befintlig bevisning i ett straffrättsligt förfarande innan det har slagits fast att något brott har begåtts och innan någon person har fällts till ansvar för brottet. Enligt vad som framgår av rättspraxis från EU-domstolen, är svaret på frågan om hur direktiv 2014/42 och rambeslutet 2005/212 ska tolkas och tillämpas, mot bakgrund av deras mål att underlätta förverkande av egendom i straffrättsliga ärenden i Europeiska unionen, vid förevarande faktiska och rättsliga omständigheter, inte så uppenbart att det inte råder något rimligt tvivel när det gäller tillämpningsområdet för dessa rättsakter.
- 28 Om det förfarande för förverkande av egendom som erhållits på ett olagligt sätt som fastställs i kapitel 59 i straffprocesslagen omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 2014/42 och rambeslutet 2005/212 till vilket det hänvisas där, är medlemsstaterna skyldiga att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att de berörda personerna genom de åtgärder som föreskrivs i direktivet har rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol för att tillvarata sina rättigheter.
- 29 I skäl 38 i direktiv 2014/42 anges att direktivet respekterar de grundläggande rättigheterna och iakttar de principer som erkänns i stadgan och att det bör genomföras i enlighet med dessa rättigheter och principer. I artikel 47.1 i stadgan föreskrivs vidare att var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i den artikeln. De grundläggande rättigheter som fastställs i artikel 47 i stadgan bekräftas på nytt i själva direktivet 2014/42, särskilt

i artikel 8.6 andra meningen, där det föreskrivs att medlemsstaterna ska föreskriva en faktisk möjlighet för den som är föremål för ett avgörande om förverkande att överklaga domstolsavgörandet till domstol.

- 30 Enligt lettisk lagstiftning får domstolen i första instans, i förfaranden som rör egendom som erhållits på ett olagligt sätt, besluta att avsluta förfarandet om den finner att det samlade bevismaterial som lagts fram inte är tillräckligt för att visa att egendomen har samband med ett brott eller för att det med fog ska kunna anses att egendomen troligen härrör från brott.
- 31 Förstainstansdomstolens beslut kan överklagas till regional domstol, som kan 1) fastställa förstainstansdomstolens avgörande, 2) upphäva förstainstansdomstolens avgörande i vilket det fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och att det är möjligt att förverka den och avsluta förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt, eller 3) upphäva förstainstansdomstolens beslut om avslutande av förfarandet avseende olagligt erhållen egendom och fastställa att egendomen erhöles på ett olagligt sätt och att det är möjligt att förverka den. Det avgörande som meddelas av den regionala domstolen kan inte överklagas.
- 32 I Lettland är det således möjligt att pröva förfaranden avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt i två rättsliga instanser och det finns ingen möjlighet att överklaga de avgöranden som meddelas av den regionala domstolen efter överklagande. Även om domstolen i första instans har avslutat förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt på grund av att egendomens brottsliga ursprung inte är styrkt, får den regionala domstolen förklara att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och besluta om förverkande av den.
- 33 Bestämmelserna i direktiv 2014/42 innehåller inte några särskilda bestämmelser i förhållande till den faktiska situation som ligger till grund för förevarande mål, det vill säga de fall där domstolen i första instans har meddelat ett avgörande om att avsluta förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt, men detta avgörande upphävs av den regionala domstolen, som meddelar ett beslut genom vilket det förklaras att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och det beslutas om förverkande av den. I förevarande fall ska det således fastställas hur begreppet "beslut om förverkande" i artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42 ska tolkas.
- 34 Å ena sidan skulle det kunna hävdas att det enligt artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42 krävs att den person vars egendom har förverkats har rätt att överklaga detta beslut vid minst en domstol, oberoende av om det har meddelats ett beslut om att avsluta förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt eller ett beslut genom vilket det fastställs att egendomen har erhållits på ett olagligt sätt och beslut om förverkande av den. Denna tolkning leder till slutsatsen att den omtvistade bestämmelsen redan garanterar klagandenas rätt vid Satversmes tiesa att överklaga beslutet om förverkande vid en domstol och följaktligen deras rätt till ett effektivt rättsmedel.

- 35 Å andra sidan kan artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42 tolkas så, att det ska säkerställas att den berörda personen har möjlighet att överklaga beslutet om förverkande som har lett till ett slutgiltigt berövande av egendom. I artikel 2.4 i direktiv 2014/42 definieras särskilt begreppet ”förverkande” som det slutgiltiga berövandet av egendom. Definitionen av begreppet förverkande i andra EU-rättsakter om förverkande av egendom liknar definitionen i artikel 2.4 i direktiv 2014/42. I artikel 2.2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande föreskrivs exempelvis att ett ”beslut om förverkande” är ett slutligt straff eller en sådan slutlig åtgärd som har beslutats av en domstol efter förfaranden på grund av ett brott, som innebär slutligt berövande av egendom från en fysisk eller juridisk person. På samma sätt föreskrivs i artikel 1 fjärde strecksatsen i rambeslut 2005/212 att med ”förverkande” avses sådant straff eller annan åtgärd beslutad av domstol efter rättegång på grund av brottslig gärning eller brottsliga gärningar som innebär slutgiltigt berövande av egendom.
- 36 Enligt denna tolkning av artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42 skulle man kunna dra slutsatsen att begreppet ”beslut om förverkande” är begränsat till ett domstolsbeslut om slutgiltigt berövande av egendom. Ett domstolsavgörande genom vilket ett förfarande avseende egendom som erhållits på olagligt sätt avslutas, trots att det är möjligt att egendomen förverkas, kan emellertid inte betraktas som ett ”beslut om förverkande” i den mening som avses i artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42. I förevarande fall är det följaktligen endast den regionala domstolens beslut, i vilket det fastställs att klagandenas egendom vid Satvermes tiesa har erhållits på ett olagligt sätt, och att denna egendom ska förverkas, som, beroende på huruvida den omtvistade bestämmelsen inte kan överklagas, ska betraktas som ett ”beslut om förverkande” i den mening som avses i denna unionsrättsliga bestämmelse.
- 37 Med hänsyn till den situation som ska bedömas i förevarande mål skulle det följaktligen kunna dras andra slutsatser vad gäller tolkningen av artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42. Domstolen har redan klargjort hur begreppet förverkande i den mening som avses i artikel 2 led 4 i direktiv 2014/42 ska tolkas, men har inte uttalat sig om tolkningen av begreppet ”beslut om förverkande” som förekommer i artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42. För att avgöra förevarande mål är det således nödvändigt att klargöra innebörden av begreppet ”beslut om förverkande” som finns i artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42, det vill säga huruvida ett beslut om förverkande endast ska anses vara det beslut genom vilket det förklaras att viss egendom har erhållits på ett olagligt sätt och att det är möjligt att förverka den eller även det beslut genom vilket en rättslig myndighet avslutar förfarandet avseende egendom som erhållits på ett olagligt sätt.
- 38 Det råder således tvivel om huruvida den aktuella bestämmelsen, för det fall den omfattas av tillämpningsområdet för nämnda unionslagstiftning, är förenlig med rätten till ett effektivt rättsmedel i artikel 47 i stadgan och med den garanti som föreskrivs i artikel 8.6 i direktiv 2014/42, i vilken anges [att det ska föreskrivas]

en faktisk möjlighet att överklaga beslutet om förverkande till en domstol. Detta är en nationell lagstiftning som, för att ge ett snabbt och effektivt beslut om egendomsfrågor, inte föreskriver en rätt för personen med anknytning till egendomen att överklaga det avgörande som meddelas av en regional domstol, trots att detta avgörande i ett mål är det första där det fastställs att viss egendom har erhållits på ett olagligt sätt och att det är möjligt att förverka den och förstainstansdomstolen i det målet har beslutat att avsluta förfarandet avseende den egendom som erhållits på ett olagligt sätt.

- 39 Den hänskjutande domstolen har även begärt att EU-domstolen ska besvara frågan om fram till vilken tidpunkt rättsverkningarna av den omtvistade bestämmelsen kan bestå.
- 40 Enligt artikel 32.1 i Satversmes tiesas likums (lagen om författningsdomstolen) är en dom av den hänskjutande domstolen slutgiltig och verkställbar så snart den har meddelats. Enligt artikel 31.11 i lagen om författningsdomstolen kan den hänskjutande domstolen emellertid i sin dom ange vid vilken tidpunkt den omtvistade bestämmelsen upphör att gälla. För att fastställa den konkreta tidpunkt då den omtvistade bestämmelsen upphör att gälla, bedömer den hänskjutande domstolen om det finns skäl för att ogiltigförklara den omtvistade bestämmelsen med retroaktiv verkan. Om den hänskjutande domstolen däremot skulle finna att lagstiftaren behöver tid för att anta nya bestämmelser, kan den föreskriva att den omtvistade bestämmelsen ska upphöra att gälla från och med ett datum i framtiden. För att avgöra när den omtvistade bestämmelsen upphör att gälla ska det göras en avvägning mellan, å ena sidan, rättssäkerhetsprincipen och, å andra sidan, vissa personers grundläggande rättigheter.
- 41 Enligt EU-domstolen är det endast i undantagsfall som den, med tillämpning av den allmänna rättssäkerhetsprincip som ingår i unionens rättsordning, kan se sig föranledd att begränsa berörda personers möjlighet att åberopa en av domstolen tolkad bestämmelse i syfte att ifrågasätta rättsförhållanden som har tillkommit i god tro. En sådan begränsning kan endast tillåtas i den dom varigenom den begärda tolkningen meddelas.
- 42 Den hänskjutande domstolen anser att det i förevarande mål ska beaktas att förverkandet av den egendom som erhållits på ett olagligt sätt sker för att skydda ett viktigt allmänintresse och att det syftar till att värna om rättsstatsprincipen.
- 43 De bestämmelser som gör det möjligt för den som ansvarar för förfarandet att i det straffrättsliga förfarandet urskilja bevisning gällande egendom som har erhållits på ett olagligt sätt och inleda ett förfarande rörande denna egendom, för att av processekonomiska skäl kunna fatta ett snabbt beslut om de egendomsfrågor som uppkommit under förundersökningen i det straffrättsliga förfarandet, är i kraft sedan den 1 oktober 2005. Den omtvistade bestämmelsen är, å sin sida, i kraft sedan den 1 juli 2009. Ett stort antal rättsförhållanden skulle påverkas av ett slutligt avgörande av den hänskjutande domstolen i det nationella målet. Om den egendom som erhållits på ett olagligt sätt förverkas överförs motsvarande medel

till statsbudgeten. Det finns således ett nära samband mellan den omtvistade bestämmelsen och statsbudgeten och en retroaktiv ogiltigförklaring av den skulle följaktligen kunna få negativa konsekvenser för statsbudgetens stabilitet och minska rättssäkerheten.

- 44 Den rättsliga stabiliteten utgör en viktig del av rättssäkerheten, vilken inte bara kräver ett domstolsförfarande som är reglerat utan även ett rättsligt hållbart utfall av detta. Den omtvistade bestämmelsen anses vara rättsenlig och de statliga myndigheterna tillämpar den i alla förfaranden rörande egendom som erhållits på ett olagligt sätt.
- 45 Mot bakgrund av detta ska det, för det fall det slås fast att de omtvistade bestämmelserna inte uppfyller kraven i artikel 92 första meningen i författningen, i stadgan, i direktiv 2014/42 och i rambeslutet, fastställas huruvida principerna om rättssäkerhet och om unionsrättens företräde ska tolkas så, att det av omständigheterna i det nationella målet kan anses att den omtvistade bestämmelsen kan vara tillämplig och tillfälligt fortsätta att ha rättsverkningar fram till den tidpunkt som den hänskjutande domstolen fastställer i sitt avgörande, från vilken den omtvistade bestämmelsen upphör att ha rättsverkningar.